

YAŞLI BAKIM TEKNİKERLİĞİ PROGRAMI: YENİ BİR MESLEK DALI İÇİN ÖĞRENCİLERİN BEKLENTİLERİ

Gülnur SARUHAN¹, Emine Didem EVCİ KİRAZ¹, Filiz ERGİN¹, Erdal BEŞER¹, Hulki BAŞALOĞLU²

ÖZET

AMAÇ: Dünya'da yaşlı nüfus artmaktadır. Yaşlanma ile birlikte bağımlılık ve bakım hizmetlerine olan ihtiyaç artmaktadır. Yaşa ilişkili fiziksel, ruhsal ve çevresel değişimleri izleme, değerlendirme, kontrol etmek için girişimlerde bulunulması gerekebilir. Bu araştırmanın amacı yaşlı bakım teknikerliği programında okuyan öğrencilerin meslekleri ile ilgili gelecekte beklediklerini belirlemek ve bu beklentilerini yeni bir hizmet modeli oluşturma bakımından değerlendirmektir.

GEREÇ ve YÖNTEM: Türkiye'deki 6'sı devlet üniversitelerinde, diğerleri vakıf üniversitelerinde olmak üzere toplam 12 "Yaşlı Bakım Teknikerliği Meslek Yüksekokulu" bulunmaktadır. "Yaşlı Bakım Teknikerliği Programı" 2010-2011 yılında, 49 öğrencisiyle Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda eğitime başlamıştır. Bu tanımlayıcı araştırmada, araştırma aracı olarak yarı-yapılandırılmış bir anket formu kullanılmıştır.

BULGULAR: Öğrencilerin yaş ortalaması 21.1±3.6'dır. Öğrencilerin %37.5'i bu programı kendisinin seçtiğini belirtmiştir. Öğrencilerin %77.5'in geleceğe yönelik kaygıları olduğunu belirtmiştir. Kaygının temel nedeni, gelecekte iş bulamama olarak belirtilmiştir. Katılımcıların %72.5'i bu programı seçtikleri için pişman olmadıklarını belirtmiş, ancak birinci yılda verilen eğitimin iş hayatları için yeterli olmadığını düşünmektedir. Katılımcıların sadece %22.4'ü mezun olduktan sonra mesleklerini yapmayı düşünmektedir.

SONUÇ: Teknikerler yaşlı bakımında oldukça iyi birer destek personeli olabilirler. Ancak öğrencilerin gelecekte kaygıları ortadan kaldırılabilmek için, eğitimin kalitesi ve istihdam olanaklarının sağlanması dikkate alınmalıdır. Bu çalışmanın, yeni bir program için veri tabanı sağlaması bakımından yararlı olduğu düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Yaşlı, eğitim, öğrenciler, sağlık hizmet sunumu, kaygı

Adnan Menderes University Elder Care Technician Program: Students' Expectations for Trade Branch

SUMMARY

PURPOSE: Elderly population is increasing in the world. Along with old age, dependency and need for care services increases. Interventions need to be required to monitor, evaluate and control age-related physical, psychological and environmental changes. The aim of this study was to determine students' future expectations about their professions who were educating in "Elder Care Technician Program" and to evaluate these expectations in terms of developing a new service model.

MATERIAL and METHODS: There are 12 "Elder Care Technician High Schools", 6 of which is in state-universities and the others in foundational-universities, in Turkey. "Elder Care Technician Program" started training by 49 students in 2010-2011 in Adnan Menderes University Nazilli High School. In this descriptive study, a semi-structured questionnaire was used as a research tool.

RESULTS: The mean age of the students was 21.1±3.6. 37.5% of students stated that they chose the program by themselves. 77.5% of the students stated that they were concerned for the future. The main reason for anxiety was stated as unable to find a job in the future. 72.5% of the participants were not regretful to choose this program, but they thought education which was given in the first year was not enough for their work life. Only 22.4% of the participants thought that they would do their professions after graduation.

CONCLUSION: Technicians can be a better support personnel for elder care. But to overcome students' future anxiety, the quality of education, provision of employment facilities must take into account. This study is considered to be beneficial in terms of providing a data base for a new program.

Key words: Aged, education, students, delivery of health care, anxiety

Dünyada 60 yaş üstü kişilerin sayısının 2025'te iki kat, 2050'de üç kat artacağı ve bu artışın büyük kısmının gelişmekte olan ülkelerde yaşanacağı belirtilmektedir¹. Türkiye'de de bu değişim gözlenmektedir ve ülke artık "genç nüfusa sahip" olma özelliğini kaybetmektedir. Türkiye'de 1935 yılında nüfusun %41'ini oluşturan 15 yaş altı grup, 2000 yılında %29.8, 2008 yılında %26.7 seviyesine gerilemiş, 2023 yılında ise bu oranın %22.3 seviyesine

ineceği beklenmektedir². Yaşlı nüfusa bakıldığında ise, 1975 yılına kadar nüfusun ancak %3-4'ü 65 ve üstü yaşlarda iken, günümüzde bu oranın %7'nin üzerine çıktığı; 2023 yılında ise %10 seviyesine yaklaşacağı öngörülmektedir³. 1940'lı yıllarda erkek nüfus için 30 yıl ve kadın nüfus için 33 yıl olan doğuştan yaşam beklentisinin günümüzde 40 yılın üzerindeki bir artış ile erkekler için 71, kadınlar için 76 yıla yükseldiği görülmektedir².

¹Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, AYDIN, TÜRKİYE

²Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, AYDIN, TÜRKİYE

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün yaptığı bir sınıflamaya göre, 45-49 yaş arası “orta yaş”, 60-74 yaş arası “yaşlılık”, 75-89 yaş arası “ileri yaşlılık”, 90 ve üstü ise “ihtiyarlık” olarak değerlendirilmiştir⁴. Yaşlılık “yaşamda kalan sürenin en kaliteli şekilde geçirilmesi gerektiği” kavramının kullanılması için en uygun dönemdir. Bir ülkenin yaşlı nüfusunun göreceli olarak artması bağımlı nüfusun artmasına neden olurken, diğer taraftan da yaşlanan nüfusun huzurlu bir biçimde yaşatılabilmesi için finansmana ve hizmete yönelik altyapıya (profesyonel insan gücü, eğitim sistemi vb.) olan ihtiyacı artırmaktadır. Yaşlıların hastane ortamında uzun süre bakılması hem maddi yükün artmasına, hem kişi başına düşen hastane yatak sayısının azalmasına hem de hastaneye yatışla ilgili birçok fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunlara neden olabilmektedir. Gerek sağlık alanında gelişmeler gerekse yaşlıların ev ortamında kalmayı istemeleri yaşlı bakımının evde yapılmasının daha uygun olacağı fikrini benimsetmiştir⁵. Sağlık Bakanlığı da yaşlı sağlığı ile ilgili olarak evde bakım hizmetlerini desteklemekte ve buna yönelik çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Sosyal hizmetler ve sağlık hizmetlerinin entegre sunulduğu, sağlıklı+hasta yaşlının tüm yaşam çevresini ve ihtiyaçlarını bilen, takip eden ve karşılayan bir sistem henüz yoktur. Ana hizmet personeline yardımcı olacak ara hizmet elemanlarına ve gönüllülere ihtiyaç bulunmaktadır. Yaşlı bakım teknikerliği bu sistemde yer alması düşünülen bir unsurdur.

Yaşlı bakım teknikerliğinin amacı; bakıma gereksinimi olan ya da olmayan bütün yaşlı bireylerin bakım ve rehabilitasyonunu yapabilen ve onların yaşam kalitelerinin artırılmasına katkı sağlayan ara profesyonel elemanlar yetiştirmektir. Yaşlı bakım teknikerleri, bakıma gereksinim duyan yaşlıların günlük yaşam aktivitelerini sürdürmelerine ve hastalığa bağlı ortaya çıkan sağlık sorunlarının giderilmesine yardım edebilecek eğitimli insan gücünü oluşturmakla birlikte, yaşlıyı bütüncül olarak ele alabilecek bir mesleki eğitimden geçmektedir. Türkiye'deki 6'sı devlet, 6'sı vakıf üniversitelerinde olmak üzere toplam 12 “Yaşlı Bakım Teknikerliği Meslek Yüksekokulu” bulunmaktadır. Öğrenim süresi 2 yıl olup, sağlık meslek lisesi mezunu öğrenciler bu programı tercih edebilmektedir. Öğrencilere; yaşlı bakımı ilke ve uygulamaları, davranış bilimleri, sosyal hizmetler, sağlık sosyolojisi, temel geri ontoloji, kişiler arası ilişkiler, yaşlıda nörolojik hastalıklar, yaşlıda kronik, hastalıklar, farmakoloji, yaşlıda romatolojik hastalıklar, fizyoloji, geriatrik psikiyatri, evde yaşlı bakım hizmetleri, sosyal rehabilitasyon, fiziksel rehabilitasyon, beslenme ilkeleri, enfeksiyon hastalıkları, ilk yardım, anatomi, deontoloji dersleri ile birlikte güzel sanatlar gibi sosyal dersler verilmektedir. Uygulamalar hastanede, huzurevi ve yaşlı bakım rehabilitasyon merkezlerinde, yaşlı gündüz merkezlerinde, evde bakım hizmeti veren kuruluşlarda, v.b. yapılmaktadır. Programdan mezun

olanlar, yaşlı bakım hizmetlerinin yürütüldüğü Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Belediyeler, Hastaneler, Sivil Toplum Kuruluşları ve Özel Kurumlarda yürütülen; huzurevleri, yaşlı bakımevleri, güçsüzler yurdu, yaşlı için gündüz merkezlerinde, evde bakım hizmetleri kapsamında çalışabilirler.

Aydın ili (%10.3), Türkiye ortalamasına (%7.2) göre yüksek yaşlı nüfus oranına sahip “emekli şehri” ve Nazilli ilçesi “en uzun ömürlü insanların yaşadığı ilçe” olarak bilinmektedir. “Yaşlı Bakım Teknikerliği Programı” Nazilli Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda 2010-2011 yılında 49 öğrencisiyle eğitime başlamıştır.

Bu çalışma Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Yaşlı Bakım Teknikerliği Programı birinci sınıf öğrencilerinin meslekten beklenti durumlarını belirlemek ve beklentilerini hizmet modeli açısından değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışma Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Yaşlı Bakım Teknikerliği Programı birinci sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilen tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırma aracı olarak eğitimlerinin ilk senesini bitiren öğrencilerin eğitim programı hakkındaki görüşlerini ve meslekten beklentilerini belirlemeye yönelik 21 kapalı ve 12 açık uçlu sorudan oluşan, toplam 33 soruluk, bir anket hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından yapılandırılan anketin ön denemesi araştırma grubunda bulunmayan on öğrenci ile yapılmış ve son hali verilmiştir. Anketin uygulanacağı gün ve saat öğrencilere duyurulmuş ve katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu ve sözlü onam verenlerin katılacağı belirtilmiştir. Anketler katılımcılar tarafından sınıf ortamında, gözlem altında doldurulmuştur. İlan edilen gün ve saatte sınıfa gelen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 40 öğrenci ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılım oranı %81.6' dır. Çalışmanın istatistiksel analizlerinde; tanımlayıcı analizlerin sonuçları ortalama±standart sapma ve yüzde olarak belirtilmiş, analitik değerlendirmelerde ki-kare testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılanların %75'i (n=30) kadın, %25'i (n=10) erkek olup, yaş ortalaması 21.1±3.6'dır. Katılımcıların devamlı ikamet adresleri Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması (Türkiye İBBS-1) bölgelerine göre sınıflandırıldığında; %30'unun (n=12) Ege Bölgesi'nden, %25'inin (n=10) Akdeniz Bölgesi'nden geldiği görülmüştür. Üniversite sınav tercihlerine göre katılımcıların %42.5' inin ilk beş tercihi arasında yaşlı bakım teknikerliği programı yer almaktadır. Katılımcıların %42.5'i (n=17) Adnan Menderes Üniversitesi'ni ve %47.5'i (n=19)

Yüksekokulu kendisi tercih ettiğini belirtmiştir (Tablo 1). Yaşlı bakım teknikerliği programı tercihinde ise sadece %40'ı (n=16) kendisi karar verdiğini belirtirken, daha çok aile (%20, n=8), arkadaş çevresi (%10, n=4) ve öğretmen (%10, n=4) etkisi görülmektedir. Programı seçme nedenlerinin başında iş garantisi olması (%75) gelmektedir. Sadece yedi kişi insanlara yardım etme isteği ile programa katıldığını belirtmişlerdir. Katılımcıların %37.5'i yeniden meslek belirlemeleri istense öğretmen olmayı istediklerini, bunu da istihdam olanaklarının fazlalığı ve rahat bir meslek olduğu için seçeceklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %72.5'i bir yıllık eğitimleri sonucunda seçimlerinden dolayı pişmanlık

duymamakta; ancak bu sürede aldıkları eğitimin mezun olduktan sonra meslek hayatları için yeterli olmadığını düşünmektedirler. Üniversite eğitimlerini mesleki becerileri kazandırma bakımından beş üzerinden puanlamaları istendiğinde, verilen puanların ortalaması 3.27 ± 0.81 'dir. Katılımcıların %77.5'i (n=31) ileriye dönük kaygılarının olduğunu beyan etmişlerdir. Bu kaygıların temel nedeninin iş bulamama endişesi (%45, n=18) olduğu görülmektedir (Tablo 1). Yaşlı Bakım Teknikerliği Programı tercihini başkalarının etkisi ile seçenlerde meslekleri ile ilgili ileriye yönelik kaygının daha fazla olduğu saptanmıştır (p=0.008).

Mezuniyet sonrası planları incelendiğinde; %50.7'si (n=40) dört yıllık eğitimini tamamlamak,

Tablo 1. Yaşlı bakım teknikerliği programı öğrencilerinin demografik özellikleri ve meslekleri ile ilgili görüşleri.

Özellikler	Sayı	%*
Cinsiyet		
Kadın	30	75
Erkek	10	25
Devamlı ikamet yeri		
Ege Bölgesi	12	30
Akdeniz Bölgesi	10	25
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	6	15
Batı Karadeniz Bölgesi	5	12.5
Diğer	7	17.5
ADÜ tercihinde etkili olanlar		
Kendisi	17	42.5
Rastlantı	11	27.5
Ailesi	8	20
Diğer	4	10
Yüksekokul tercihinde etkili olanlar		
Kendisi	19	47.5
Rastlantı	7	17.5
Ailesi	6	15
Diğer	8	20
Program tercihinde etkili olanlar		
Kendisi	16	40
Ailesi	8	20
Arkadaş çevresi	4	10
Öğretmenleri	4	10
Rastlantı	4	10
Diğer	4	10
Mezuniyet sonrası beklentiler		
Dört yıllık eğitimi tamamlamak	40	50.7
Uzmanlık eğitimine devam etmek	15	22.4
Yaşlı bakım tekniker olarak çalışmak	15	22.4
Diğer	4	4.5
İleriye dönük kaygılar		
Var	31	77.5
Yok	9	22.5
Kaygılarının başlıca nedenleri		
İş bulamama	18	45
İdealindeki meslek olmayışı	10	25
Maddi nedenler	9	22.5
Diğer	3	7.5

*%ler verilen yanıtlar üzerinden alınmıştır.

%22.4'ü (n=15) uzmanlık eğitimine devam etmek, %22.4'ü (n=15) yaşlı bakım teknikeri olarak çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Uzmanlık/dört yıllık eğitimine devam etmek isteyenlerin %36.7'si fizik tedavi ve rehabilitasyon, %32.7'si hemşirelik, %26.1'i beslenme ve diyetetik alanında eğitim almayı planlamaktadır. Katılımcılar mesleki açıdan; iş olanakları (%50), sosyal ortamlara katılım (%42.5), çalışma ortamı ve çalışma arkadaşları (%37.5) bakımından beklentilerinin karşılanabileceğini düşünmektedirler. Ancak, katılımcılar henüz mesleklerinin kendilerine ne tür bir statü getirdiklerini bilmediklerini (%60), izin (%67.5), sicil, disiplin, soruşturma (%75) gibi mesleklerine ait bilgilere sahip olmadıklarını vurgulamışlardır.

Artan yaşlı nüfusa karşılık mevcut yaşlı bakım teknikeri sayısının yetersiz olduğunu düşünen katılımcılar (%92.5) meslek faaliyetlerini yürütürken verecekleri hizmet kalitesini bölgenin eğitim düzeyinin (%25.7), kültürel (%23.0) ve etnik yapısının (%17.7) etkileyebileceğini düşündüklerini belirtmişlerdir. İlerde görev yapmayı istedikleri illeri, belirtenlerin %37'si Ege, %25.9'u Akdeniz, %14.8'i Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çalışmak istemektedirler.

TARTIŞMA

Çalışmaya katılan öğrencilerin %37.5'i yaşlı bakım teknikerliği programını kendisi seçtiğini belirtirken, %42.5'i programın üniversite sınavında ilk beş tercihi arasında olduğunu belirtmiştir. Yaklaşık üçte biri şu anda ellerinde bir fırsat olsa ve yeniden bir meslek belirlemeleri gerekse öğretmen olmayı isteyeceklerini belirtmiş, Programı başkalarının etkisiyle seçenlerde meslekleriyle ilgili ileriye dönük kaygının daha fazla olduğu saptanmıştır. Program amacı ve içeriği itibarıyla severek ve isteyerek yapılabilecek bir meslektir. Bu mesleği seçecek kişilerin bakıma gereksinim duyan yaşlıların günlük yaşam aktivitelerini sürdürmelerine ve hastalığa bağlı ortaya çıkan sağlık sorunlarının giderilmesine yardım etme sorumlulukları bulunmaktadır. Kendi istekleri dışında programa kayıt olduğunu belirten öğrencilerin bu sorumluluğu alma noktasında sıkıntı yaşayacakları ve bu nedenle geleceğe yönelik kaygı taşıyabilecekleri düşünülebilir.

Katılımcılar üniversite eğitimlerini mesleki beceriler kazandırması bakımından 3.27 ± 0.81 ortalama puanla değerlendirmişlerdir. Bunun en belirgin nedeni programın yeni açılmış olması ve gerek müfredatın gerekse üniversite fiziki koşullarının programa uygun hale getirilememiş olmasıdır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %72.5'i programa başladıktan sonra pişman olmadıklarını belirtmesine rağmen sadece %22.4'ü mezun olduktan sonra yaşlı bakım teknikeri olarak çalışmayı düşünmektedir. Türkiye'de yaşlı bakım teknikerliği programından mezun olan öğrenciler bir üniversiteden mezun

oldukları için mutludurlar. Ancak, unvanları, çalışma sahaları, uygulama sınırları, istihdam modelleri vb. konularda hala kesinlik kazanmamış noktalar vardır⁶.

Bakım kurumlarında çok sayıda yaşlının bir arada yaşadığı ortamların yaşlılar üzerine olumsuz etkileri olduğu son günlerde tartışılan bir konu haline gelmiştir. Depresyon yaşlılarda sık görülen ruhsal bozuklukların başında gelmektedir. Genel nüfusta %15-20 gibi görülmekte iken, bakımevinde kalanlarda bu oran %40, hastanede kalanlarda ise %50'ye yükselmektedir⁷. Bu gibi çalışmalar, yaşlının toplumdan izolasyonunu önleyecek şekilde, yaşadığı ortamda, bakım alanında uzmanlaşmış kişilerden hizmet olarak yaşamlarını sağlayan politikalara ortam hazırlamaktadır.

Günümüzde yaşlı nüfusun giderek artması ve ekonomik sebepler nedeniyle ev halkının ve özellikle kadınların çalışma hayatına girmesi yaşlı bakımı için aile dışından bakıcılara gereksinimi arttırmaktadır. Türkiye'de yaşlı bakım hizmetleri genel olarak aile fertleri tarafından verilmektedir. Bakım verenin eğitimi, sağlık durumu, tıbbi ve sosyal destek mekanizmalarına erişimi gibi bir çok faktörün eksikliği hem yaşlının bakımında sorunlar yaşanmasına, hem de bakım verenlerde tükenmişlik sendromu, sosyal izolasyon ve depresyon gibi ruhsal sorunlar yaşamasına neden olmaktadır^{5,8-11}. Yaşlılığa bağlı artan kronik hastalıklar nedeniyle bakım hizmeti verenlerin sağlık konusunda daha eğitilmiş olması zorunlu hale gelmektedir. Tüm bunların sonucunda yaşlı bakımı geleneksel yöntemler yerine artık sağlık profesyonellerine devredilmesi gereken bir durum haline gelmiştir.

Türkiye ve hatta dünya için daha çok yeni olan Yaşlı Bakım Teknikerliği Programı gerek eğitim süresi, gerekse aldıkları eğitimin içeriği ile bu alanda çalışabilecek bir ara eleman yetiştirmesi açısından çok önemlidir. Programın yeni açılmış olması ve henüz çok yaygınlaşmamış olması nedeniyle iş olanakları ve istihdam problemleri yaşanmakta, bu programda okuyan öğrenciler için bu kaygı nedeni olmaktadır. Buna karşın yapılacak düzenlemeler sayesinde bu sorunların kısa sürede aşılabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın bazı kısıtlılıkları vardır. Katılımcılara soru kağıdı dışında kaygı, umutsuzluk vb. duyguların düzeylerini ölçmeye yönelik herhangi bir ölçek kullanılmamış olması çalışmanın bilimsel kanıt gücünü azaltmaktadır. Bu amaçla araştırmacı tarafından ön hazırlık yapılmış, ancak katılımcıların ilgi düzeyi ve katılım oranı gözönünde bulundurulduğunda, uygulamama kararı alınmıştır. İkinci sınıflarda daha detaylı araştırma-ölçüm araçları kullanılabileceği düşünülmektedir. Tüm kısıtlılıklara rağmen, yeni bir programın ilk yılında yapılan bu değerlendirme, programın geleceği, müfredat ve ders içeriklerinin geliştirilmesi, öğretim üyelerine geri bildirim ve öğrenciler için gerekli düzenlemelerin vakit kaybetmeden yapılması açısından faydalı bir veri tabanı olmuştur.

KAYNAKLAR

- 1- Günaydın R. Yaşlılarda yaşam kalitesinin değerlendirilmesi. Türk Geriatri Dergisi 2010;13(4):278-84.
- 2- Yaş grubu ve cinsiyete göre yıl ortası nüfus projeksiyonları, Nüfus İstatistikleri, nüfus, yıllık nüfus artış hızı ve yıl ortası nüfus tahmini, nüfus projeksiyonları ve tahminleri; www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=244 (Erişim tarihi: 15.08.2011)
- 3- TNSA. Türkiye nüfus ve sağlık araştırması, 2008. Hacettepe Nüfus Enstitüsü Yayınları, Ekim 2009.
- 4- Türkiye'de yaşlıların durumu ve yaşlanma ulusal eylem planı. Türkiye'de Yaşlıların Durumu 2007, s: 10.
- 5- Bahar A, Parlar S. Yaşlılık ve evde bakım. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2007;2(4):32-9.
- 6- Oğlak S. Türkiye'de bakıma muhtaç bireylerin bakım hizmetlerinde sosyal bakım elemanının eğitimi ve istihdam açısından önemi. Özveri Dergisi. <http://www.ozida.gov.tr/?menu=ozveri&sayfa=ov9/ov9mak1#> (Erişim Tarihi:26.11.2011).
- 7- Kurban NK, Zencir M, Kartal A, Şahiner T. Alzheimer hastalığı olan ve olmayan yaşlı bireylerin yaşam kalitesi ve depresyon düzeylerinin karşılaştırılması. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi 2010;1:34-43.
- 8- Wilz G, Kalytta T. Anxiety symptoms in spouses of stroke patients. Cerebrovasc Dis 2008;25:311-5.
- 9- Chung ML, Pressler SJ, Dunbar SB, Lennie TA, Moser DK. Predictors of depressive symptoms in caregivers of patients with heart failure. J Cardiovasc Nurs 2010;25(5):411-9.
- 10- Forsberg-Wärleby G, Möller A, Blomstrand C. Psychological well-being of spouses of stroke patients during the first year after stroke. Clin Rehabil 2004;18: 430-7.
- 11- Blonder LX, Langer SL, Pettigrew LC, Garrity TF. The effects of stroke disability on spousal caregivers. NeuroRehabilitation 2007;22:85-92.

YAZIŞMA ADRESİ

Dr. Gülmur SARUHAN
Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk
Sağlığı Anabilim Dalı, AYDIN, TÜRKİYE

E-Posta : *gulmurderin@yahoo.com*

Geliş Tarihi : *11.01.2012*

Kabul Tarihi : *25.10.2013*